

De gevolgen van (de hervorming van) het erfrecht

Een economisch perspectief

Door
Prof. dr. Dirk Van de gaer
Vakgroep Sociale Economie
Universiteit Gent

I. Inleiding

Bedoeling: een bijdrage tot de economische analyse van de gevolgen van het huidige Vlaamse systeem van erfbelasting en de interactie met de schenkbelasting.

Nadruk: de efficiëntie van de gebruikte instrumenten en de implicaties voor de vermogensverdeling op lange termijn.

II. Economische analyse - basis

Economisten onderscheiden 2 soorten erfenissen.

- Geplande erfenissen zijn het resultaat van vermogen dat werd aangehouden om aan erfgenamen door te geven.
- Accidentele erfenissen zijn het gevolg van vermogen dat werd opgebouwd uit voorzorg voor de oudere dag omwille van de onzekerheid van het moment van overlijden. Meestal blijft er nog wat van dit vermogen over op het moment van overlijden; dit zorgt voor accidentele erfenissen.

Het onderscheid tussen beide soorten van erfenissen is belangrijk.

(1) Efficiëntie.

- Belasten van geplande erfenissen leidt tot gedragsveranderingen, bijgevolg heeft deze belasting een efficiëntiekost.
- Belasten van accidentele erfenissen leidt niet tot gedragsverandering en heeft geen efficiëntiekost.
(Economisch) optimaal: 100% belasten.

Realiteit: schenkingen zijn gepland, erfenissen zijn in principe een mengeling van geplande en accidentele erfenissen. Efficiëntie kan bijgevolg een argument zijn waarom de tarieven van de schenkbelasting lager zijn dan de tarieven van de erfbelasting.

(2) Verdeling.

Geplande erfenissen komen meer voor en zijn groter voor meer vermogenden. Accidentele erfenissen komen ook voor bij minder vermogende families (maar zijn wel kleiner dan bij vermogende families).

Vanuit verdelingsperspectief pleit dit voor een hogere belasting op schenkingen dan op erfenissen.

Aangezien geplande erfenissen kunnen worden doorgegeven in de vorm van schenkingen tussen levenden of na overlijden, is het belangrijk om naar de schenkbelasting en erfbelasting samen te kijken.

III. De huidige / toekomstige wetgeving

Schenkbelasting.

- Roerende goederen.
 - 0% indien de schenking gebeurt als handgift en de schenker nog 3 jaar overleeft.
 - 3% bij schenking per notariële acte in rechte lijn (partners, kinderen, stief- of zorgkinderen, ouders).
 - 7% bij schenking per notariële acte aan alle anderen.

- Onroerende goederen.

	Rechte lijn	Andere personen
<150 000	3	10
150-250	9	20
250-450	18	35
>450 000	27	40

PM: Er bestaat een bijzonder verlaagd tarief voor de schenking van bouwgrond.

Opmerking S. Gegeven het bedrag van de schenking, is, afhankelijk van de samenstelling roerend / onroerend, de te betalen schenkbelasting verschillend. Onroerende goederen worden zwaarder belast.

(a) Omwille van de hogere belasting op onroerende goederen is de te betalen belasting minimaal indien de schenking volledig gebeurt in de vorm van roerende goederen.

(b) Mogelijke reden voor de zwaardere belasting op onroerende goederen: verschillen in ontwijkingsmogelijkheden van de belasting, waardoor de belasting op onroerende goederen een efficiëntere manier is om overheidsontvangsten te genereren.

Erfbelasting.

Huidige regeling.

	Rechte lijn	Broers en zussen	Andere personen
<50000	3	30	45
50-75	9	30	45
75-125	9	55	55
125-250	9	65	65
>250000	27	65	65

PM: langstlevende heeft vrijstelling voor de gezinswoning

Toekomstige regeling.

	Rechte lijn	Broers en zussen	Andere personen
<35000	3	25	25
35-50	3	30	45
50-75	9	30	45
75-250	9	55	55
>250000	27	55	55

PM1: langstlevende heeft vrijstelling voor de gezinswoning.

PM2: vrijstelling voor de eerste schijf van 50000 euro voor partner.

PM3: vrijstelling voor de eerste schijf van 75000 euro voor wees jonger dan 21j.

PM4: erfenissprong: 1 jaar de tijd om kosteloos door te geven aan je eigen kinderen.

Bedenkingen van toepassing op de huidige en toekomstige regeling.

- Opmerking E1. De tarieven worden apart toegepast op roerende en onroerende goederen, wat de te betalen belasting verlaagd. Dit betekent wel dat 2 erfgenamen die hetzelfde bedrag erven een verschillende erfenisbelasting betalen indien de erfenis anders is samengesteld roerend/onroerend.

Voorbeeld: beschouw een erfenis in rechte lijn van 100000 euro. Als de erfenis volledig bestaat uit hetzij roerende of onroerende goederen, wordt hierop een erfbelasting geheven van

$$0.03 * 50000 + 0.09 * 50000 = 6000 \text{ euro.}$$

Als de erfenis voor 50000 uit roerende en 50000 uit onroerende goederen bestaat dan is de erfbelasting 0 euro.

- Opmerking E2. De tarieven in rechte lijn zijn lager dan voor verdere verwantschap. Dit kan op volgende manier gemotiveerd worden.

(a) De meesten erven reeds in rechte lijn (van ouders, bijvoorbeeld). Erfenissen niet in rechte lijn zijn bijkomende erfenissen; hen hoger belasten leidt tot een bijkomende progressiviteit van de erfbelasting. Dit is een verdelingsargument.

(b) Belastingen op erfenissen die niet in rechte lijn plaats vinden zijn minder inefficiënt dan belastingen op erfenissen in rechte lijn: personen zonder kinderen verminderen hun erfenis minder als de belastingen hoger zijn dan mensen met kinderen. Dit is een efficiëntie argument, van toepassing op geplande erfenissen.

- Opmerking E3. Noch het oude, noch het nieuwe systeem houdt rekening met reeds ontvangen erfenissen. Dit kan aanleiding geven tot ongelijke behandeling.

Voorbeeld: Begunstigde A: erft 50000 Euro van moeder, nadien 50000 van zijn vader. Hij of zij betaalt 3% belasting op elk van deze erfenissen, zijde 3000 euro in totaal.

Begunstigde B: erft 100000 euro van zijn vader. Hij of zij betaalt 6% belasting, zijnde 6000 euro.

Bijkomende bedenkingen bij de toekomstige regeling.

- Opmerking W1. De verdelingseffecten van PM2 en PM3 zijn gering (maar het zijn belangrijke veranderingen voor de betrokkenen.)
- Opmerking W2. De belastingvrijstelling via de erfenissprong (PM4) zal vooral gebruikt worden door ouders die het zich kunnen veroorloven (dit wil zeggen meer vermogende ouders), en vermindert de herverdelende werking van de erfbelasting.

- Opmerking W3. De verlaging van de tarieven voor erfenissen niet in rechte lijn verminderen het herverdelingseffect van de erfbelasting want het gaat vaak om een bijkomende erfenis die men krijgt. Dat de hoogste marginale tarieven verminderen versterkt het ongelijkheid bevorderend effect van de maatregel.

De schenkbelasting en erfbelasting samen bekeken.

Het huidige systeem leidt ertoe dat alle geplande erfenissen gebeuren onder de vorm van schenkingen (van roerende goederen), en de erfbelasting alleen toepasbaar is op accidentele erfenissen.

- Opmerking Z1. Dit is verzoenbaar met een opvatting waarin de lagere efficiëntie kost van de belasting op geplande erfenissen belangrijker wordt geacht dan de ongelijkheid verhogende gevolgen van geplande erfenissen.
- Opmerking Z2. Als de erfbelasting hoofdzakelijk accidentele erfenissen treft, dan is het nog moeilijker verdedigbaar om in het belastingsysteem een voorkeur in te bouwen voor een gelijke verdeling van roerende en onroerende goederen.

IV. Voorstellen tot verandering

Binnen de huidige structuur.

- De huidige tarieven van de schenkbelasting zijn laag. Misschien is hun verhoging geen populaire maatregel, maar de opbrengst kan gebruikt worden, bijvoorbeeld om de personenbelasting te verlagen of om overheidsinvesteringen te realiseren.
- Er zijn nog weinig redenen om schenkingen van roerend en onroerend goed (en bouwgrond) op een verschillende manier fiscaal te behandelen .

- Een geïntegreerde behandeling van erfenissen van roerende en onroerende goederen in de erfbelasting dringt zich op. Pas (aangepaste) tarieven toe op het totale geërfd vermogen (de som van roerende en onroerende goederen).
- Afschaffing van de fiscaal voordelige behandeling van de erfenissprong.

Naar een nieuwe structuur.

- Naar een systeem vanuit het perspectief van de ontvanger van de erfenis: een belastingsysteem waarbij
 - het niet uitmaakt van wie men krijgt;
 - het niet (of in alle geval veel minder) uitmaakt of men krijgt uit schenking (tussen levenden) of erfenis.
- Omwille van de grote ongelijkheid in de vermogensverdeling (In Westerse landen: 50% van bevolking bezit minder dan 5% van het vermogen, de volgende 40% bezit tussen 5 en 35% en de rijkste 10 % bezit tussen 60 en 90% van het vermogen), en omdat deze ongelijkheid over de generaties heen wordt doorgegeven via erfenissen en schenkingen, lijkt een progressief belastingsysteem op schenkingen en erfenissen wenselijk.

- Een progressieve belasting op wat men verkregen heeft via schenkingen of erfenissen is een interessante piste.

Dit komt dicht bij het voorstel van Atkinson (2015), maar met mogelijks verschillende tarieven op gecumuleerde schenkingen en gecumuleerde erfenissen.